

Davranışsal Ekonomi Kurumsal Yönetime Ne Katabilir?

Emre Doğru
StratejiCo. Yönetici Ortak

2017 Nobel Ekonomi Ödülünü'nün
Richard Thaler'in alması üzerine
bir değerlendirme

Davranışsal ekonomi, insan davranışlarını daha iyi anlamamızı sağlamak için psikoloji, karar alma süreçleri ve ekonomi gibi farklı alanları bir araya getiriyor. 2017 yılında Nobel Ekonomi Ödülünü'nün Richard Thaler'e verilmesiyle de giderek popülerleşiyor. Davranışsal ekonomi sayesinde artık çalışanların, müşterilerin, vatandaşların nasıl karar verdiklerini anlamaya bir adım daha yakınız. Peki davranışsal ekonomi, kurumsal yönetime neler katabilir? Kurumsal yönetim, kararların nasıl alınması gerektiği ile ilgili olduğuna göre, muhtemelen çok şey! Şirketinizin karar alma haritasını çıkarmak ve bu süreçlerdeki hataları gidermek için kurumsal yönetim ilkelerine dayanan "dürtmeler" yapmak iyi bir başlangıç olabilir.

Guatemala'da Bir Vergi Dairesi

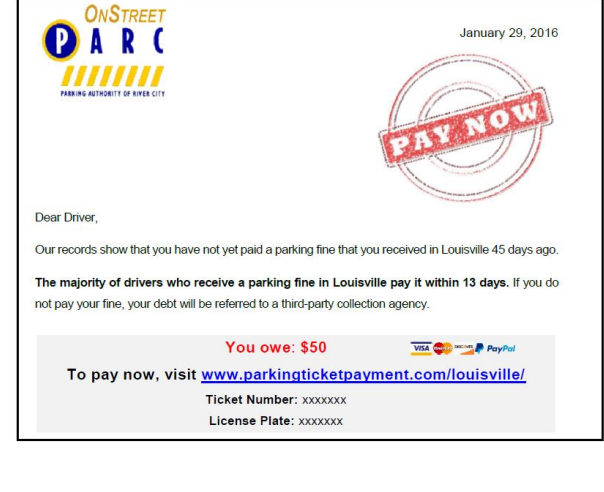
Orta Amerika'nın kendi halindeki ülkesi Guatemala'da yaşayan Alvaro, o gün posta kutusunu açtığı anda ülkenin vergi kurumu tarafından gönderilen bir mektup gördü. Mektup, gelir vergisi ödemelerinin yapılması konusunda Alvaro'ya bir hatırlatma içeriyordu. Hatırlatma ülkedeki vatandaşların %65'ten fazlasının vergisini çoktan beyan ettiğini belirtiyordu. Alvaro kısa süre içerisinde vergisini ödemek için ilgili kuruma müracaat etti. Sadece kendisi değil, mektubu alan vatandaşların önemli bir kısmı da aynı davranışı göstermişlerdi. Elde edilen verilere göre, hükümet tarafından mektupların gönderilmesini müteakip 11 hafta içerisinde ülkede vergi ödemelerinde %43'lük bir artış olmuştu.

Alvaro ve diğer Guatemala vatandaşları, bir davranışsal ekonomi deneyine tâbi olduklarının farkında değillerdi kuşkusuz. Deney, İngiltere merkezli Behavioral Insights Team tarafından yürütülen bir çalışmanın parçasıydı. Ve görünüşe göre, insanlara "sizin dışınızdaki insanların çoğu vergisini ödedi" demek, onların davranışlarını değiştirmekte işe yarıyordu. Demek ki **sosyal baskı**, insan davranışlarını belirlemede önemli bir etkendi.

Davranışsal Ekonomi: Ne Kadar Mantıksız!

İşte Guatemala vergi dairesince uygulanan bu yöntem, 1990'lı yılların başından beri Richard Thaler tarafından üzerinde çalışılan davranışsal ekonomi disiplininin basit bir uygulamasından ibaret. Thaler, üniversite yıllarında çevresindeki insanların aslında ekonomi biliminin bize söylediği gibi "rasyonel" karar almadıklarını gözlemler. Hâkim düşüncenin aksine, insanlar aslında kendi çıkarlarına ters düşen davranışlar da gösterebilmektedir. Günlük dilde mantıksız(!), ya da **irrasyonel** davranışlar hayatımızdaki kararların çoğunu etkilemektedir. Bunun üzerine **insanların kararları nasıl aldıkları** sorusu kafasını daha fazla kurcalamaya başlar.

İşte Thaler'in cevabını aradığı bu soru Nudge (“Dürtme”) kitabı ile kendisine 2017 yılı Nobel Ekonomi Ödülü’nü getirdi. Aslında, benzer alanda çalışan bir başka psikolog olan ve “Hızlı ve Yavaş Düşünme” kitabının yazarı Daniel Kahneman da 2002 yılında aynı ödüle lâyık görülmüş, dolayısıyla davranışsal ekonominin ayak seslerini bize duyurmuştu. Bu teorilerden yola çıkan karar vericiler, insanların her zaman kendileri için en iyi olan kararları alamadıklarını ve zaman zaman **dürtülmeleri gerektiği** sonucuna vardılar. 2010 yılında İngiltere hükümetinin gözetiminde kurulan Behavioral Insights Team ve 2015 yılında Başkan Obama’nın talimatıyla Beyaz Saray’da kurulan birim, davranışsal ekonomi ilkelerinden yola çıkarak vergi, sağlık, emeklilik gibi bir çok alanda kamu politikalarını iyileştirmek üzere çalışıyor.

 <p>Dear Driver,</p> <p>Our records show that you have not yet paid a parking fine that you received in Louisville 45 days ago.</p> <p>The majority of drivers who receive a parking fine in Louisville pay it within 13 days. If you do not pay your fine, your debt will be referred to a third-party collection agency.</p> <p>You owe: \$50</p> <p>To pay now, visit www.parkingticketpayment.com/louisville/</p> <p>Ticket Number: xxxxxxxx License Plate: xxxxxxxx</p>	<p>Solda ABD'nin Kentucky eyaletine bağlı Louisville şehrinde yapılan bir “dürtme” çalışmasına ait mektup örneği. Sadece 2015 yılında ödenmeyen trafik cezası borcu 1.1 milyon dolar.</p> <p>Davranışsal ekonomi uzmanları tarafından tasarlanan yandaki mektupta “sürücülerin büyük çoğunluğunun park cezalarını 13 gün içerisinde ödedi” deniyor ve “pay now (şimdi öde)” damgası vuruluyor. Yapılan veri analizine göre, bu mektubu almak borç ödemeyi %10 oranında arttırmış. Mektup başına net getiri ise 4,53 Dolar.</p>
--	--

Davranışsal Ekonomi ve Kurumsal Yönetim

Bu alanda önde gelen kuruluş olan Behavioral Insights Team’e göre bir insanın belirli bir hareketi ya da tutumu sergilemesini istiyorsanız o hareketi Kolay (Easy), İlgi çekici (Attractive), Sosyal (Social) ve Zamanlı (Timely) yapmak zorundasınız. Her ne kadar kamu politikaları açısından tasarlanmış bir şablon olsa da, özel sektöre de rahatlıkla uygulanabilir. Eğer bir insanın yapmasını istediğiniz şey yapılması kolay ise, ilgi çekici olursa, diğer insanlar tarafından onaylanan bir hareketse ve zamanlaması da doğruysa hareketin yapılma olasılığı artıyor.

Dürtme ile ilgili özel sektörde yapılan çalışmalar şu anda çalışan ya da müşteriler üzerinde deneme aşamasında. Örneğin Google, yemekhanesinde “daha küçük tabak kullanan kişilerin daha küçük porsiyon yediğini” belirterek çalışanlarını sağlıklı yaşama teşvik ederken, başka bir şirket çalışanlarını özel emeklilik sistemine “eğer isterlerse iptal edebilecekleri” şekilde otomatik olarak kaydediyor ve böylece tasarruf etmelerini sağlıyor.

Peki davranışsal ekonomi ile kurumsal yönetim arasında bir ilişki kurulabilir mi? Kurumsal yönetim, bir kurumdaki karar alma süreçlerini iyileştirmeyi ve böylece alınan kararların ilgili bütün paydaşlar için en fazla faydayı yaratmayı hedeflediğine göre, evet. Çünkü yönetim kurullarında ve üst kademelerde alınan bütün kararlar, insanî bilişsel hatalara gebe. Dahası, bu kararların kurum içinde uygulanması sırasında da türlü zorluklar ortaya çıkıyor. Bu nedenle, kurumsal yönetiminin “âdillik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk” ilkelerini uygulamada **dürtme yöntemlerinden** faydalanmak mümkün olabilir.

Yeni gelişmekte olan davranışsal ekonomi alanında şimdilik elimizde bütün kurumsal yönetim sorunlarını üzecek sihirli bir değnek yok. Dolayısıyla her konuda olduğu gibi bunda da deneme-yanılma en makul seçenek olarak görünüyor. Ancak şirketinizin karar alma haritasını çıkarmak ve bu süreçlerdeki hataları gidermek için kurumsal yönetim ilkelerine dayanan "dürtmeler" yapmak iyi bir başlangıç olabilir.

Emre Doğru Hakkında

StratejiCo. yönetici ortağı Emre Doğru, stratejik yönetim ve kurumsal ilişkiler alanlarında çalışmaktadır. NATO, Birleşmiş Milletler ve uluslararası jeopolitik danışmanlık şirketlerinde araştırmacı ve analist olarak çalıştıktan sonra, TÜSİAD Washington temsilcisi olarak görev yapmıştır. Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Universite Libre de Bruxelles'de, yüksek lisans eğitimini Fransa'da European Institute'ta tamamlayan Doğru, Koç niversitesi'nde doktora çalışmalarına devam etmektedir.